

ग्रंथ वल्ली आम्हा सोयरी

- © प्रा. योगेश भगवान डफळ
- ❖ **Publisher :**
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed (Maharashtra)
Pin-431126, vidyawarta@gmail.com
- ❖ **Co.-Publisher :**
Shri Padmamani Jain College, Pabal,
Tal. Shirur, Dist. Pune-412403

❖ **Printed by :**
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
www.vidyawarta.com

❖ **Page design & Cover :**
H.P. Office (Source by Google)

❖ **Edition:** January. 2021

ISBN 978-93-92584-70-1

❖ **Price : 200/-**

All Rights Reserved. No part of this publication may be reproduced, or transmitted, in any form or by any means, electronic mechanical, recording, scanning or otherwise, without the prior written permission of the copyright owner. Responsibility for the facts stated, opinions expressed. Conclusions reached and plagiarism, If any, in this volume is entirely that of the Author. The Publisher bears no responsibility for them. What so ever. Disputes, if any shall be decided by the court at Beed (Maharashtra, India)

प्राचार्य मनोगत

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये आमचे महाविद्यालयाने डॉ. कलाम यांचा जन्मदिवस व वाचन प्रेरणा दिवसाचे औचित्य साधून "ग्रंथ वल्ली आम्हा सोयरी" हे इबुक-बुक युवकांमध्ये वाचनाची आवड निर्माण व्हावी व वाचन संस्कृती वृद्धिंगत व्हावी या हेतूने प्रकाशित करण्याचा निर्णय घेतला. आमचे महाविद्यालय ग्रामीण भागातील आहे. आहे त्या परिस्थितीत वेगवेगळे प्रयोग राबवून ते यशस्वी करण्यासाठी प्रयत्नशील असते. करोनाच्या पार्श्वभूमीवर काही मर्यादा नक्कीच आहे. तरीही आमच्या महाविद्यालयाचे ग्रंथपाल सा. प्रा. डफळ वाय. बी. आणि इंग्रजी विभाग प्रमुख सा.प्रा. ऐदाळे वै. अ. यांनी विविध विषयांवर लेखांसाठी प्राध्यापकांना यथोचित आवाहन केल्यामुळे आम्हाला उदंड प्रतिसाद मिळाला त्यामुळे आम्ही मराठी व इंग्रजी असे दोन स्वतंत्र विभाग करून ग्रंथ प्रकाशित करू शकलो. यामध्ये आपल्या महाराष्ट्रातील विविध विद्यापीठ कार्याक्षेत्रातील प्राध्यापकांनी तर लेख लिहिलेच पण महाराष्ट्रा बाहेरील आसाम, गोवा ई. राज्यातील प्राध्यापकांनी लेख लिहून निवड समितीने दर्जेदार लेखांची निवड करून त्यांना प्रसिद्धी दिलेली आहे. आमच्या निवड समितीने सर्व लेख वाचून काही दुरुस्त्या असतील तर संबंधितांना कळवून पुन्हा लेखात बदल करून सर्व प्राध्यापकांनी वेळेत पाठविले. भविष्यात या इ बूक- बुक चा आमच्या कॉलेजला तर फायदा होईलच पण त्या बरोबर संबंधित प्राध्यापकांना त्याचा फायदा होणार आहे.

आमच्या महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापकांनी व प्राध्यापकेतर कर्मचारी तसेच सा.प्रा.डफळ वाय. बी. आणि सा.प्रा. ऐदाळे वै. अ. यांनी अथक परिश्रम घेवून हे इबुक-बुक उत्कृष्ट कसे होईल हे पाहीले आहे. हे इबुक-बुक भविष्यात आपल्या संग्रही ठेवण्याइतपत दर्जेदार करण्याचा आम्ही प्रयत्न केलेला आहे. तसेच प्रकाशकांनीही वेळेत सर्व काम पूर्ण करून दिल्याबद्दल त्यांनाही मनस्वी धन्यवाद.

08) करवीर नगर वाचन मंदिर: करवीर नगरीचा सांस्कृतिक ठेवा
डा. विजयकुमार कुंडलिक जगताप, मुंबई

||58

09) वाचन कौशल्य

प्रा. कुलथे प्रविण रमेश, सायखेडा, ता. निफाड;
जि. नाशिक.

||72

10) वाचनसंस्कृती विकासामध्ये सातारा जिल्ह्याचे योगदान
सौ. जिरगे आशा चंद्रशेखर, सातारा.

||79

11) वाचनसंस्कृती विकासामध्ये माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर
सौ. स्मिता प्रकाश पाटोळे, सातारा

||94

12) सोशल नेटवर्किंग माध्यमे व ग्रंथालय
श्री. कोकणे प्रकाश पांडुरंग, नेवासा,
जि. अहमदनगर

||101

13) वाचन संस्कृती विषयक समाजभान आणि आजचा युवक
प्रा. डॉ. बेग रेहानाआरा ईस्माइल, पाबळ.

||106

14) व्यक्तिमत्व विकास आणि भाषा
प्रा. डॉ. हनुमंत भवारी, पाबळ.
ता. शिरूर जि. पुणे.

||114

15) "वाचाल तर वाचाल"
श्री. निलेश बाळसो सस्ते, बारामती

||124

16) २१ व्या शतकात डिजिटल ग्रंथालयाची आवश्यकता
डा. प्रतिभा लक्ष्मण वराडे, मलकापूर. जि. बुलढाणा.

||129

17) वाचन सवयी वाढविण्यात ग्रंथालयाची भूमिका
जाधव मनिषा निमराज, केडगाव
ता. दौंड, जि. पुणे

||134

18) वाचनसंस्कृती विकासामध्ये पालकांची भूमिका: 'चिंटूचे ग्रंथालय'
एक संकल्पना

प्रा. व्ही. ए. नाईकवाडी, प्रा. पी. व्ही. नाईकवाडी, पुणे

||138

19) सामाजिक प्रसारमाध्यमे व वाचन संस्कृती वर होणारा परिणाम
प्रा. निखिल गणेश जगताप, पाबळ,
ता. शिरूर, जि. पुणे

||144

20) वाचन आणि व्यक्तिमत्व विकास
डा. चंद्रमणी कैलाश गजभीये, देवरी, जि. गोंदिया

||151

21) वाचन प्रेरणा दिन, वाचन संस्कृतीच्या विकासासाठी एक ग्रंथलयीन
उपक्रम

प्रा. श्री. सागर अंकुशराव भोईटे, प्रा. योगेश भ. डफळ,
पाबळ, ता. शिरूर जि. पुणे

||155

22) महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या नकाशा वाचनातील समस्या व उपायोजना
प्रा. शिंदे हनुमंत दत्तात्रय, पाबळ, ता. शिरूर, जि. पुणे

||162

23) सेतुमाधवराव पगडी यांनी चालविलेली ग्रंथालय चळवळ
डा. शिल्पा शेते, पाबळ, ता. शिरूर, जि. पुणे

||168

24) 'व्यावसायिक पर्यावरण आणि वाचन एक चिकित्सक अभ्यास'
प्रा. डॉ. गायकवाड विजय विष्णु, जातेगाव बु.
ता. शिरूर, जि. पुणे.

||177

13

वाचन संस्कृती विषयक समाजभान आणि आजचा युवक

प्रा. डॉ. बेग रेहानाआरा ईस्माइल,
प्राध्यापक, राज्यशास्त्र विभाग,
श्री पद्ममणि जैन महाविद्यालय, पाबळ.

प्रस्तावना —

आजच्या आधुनिक तंत्रज्ञानाने विकसीत असलेल्या जगात तरुण पिढी ग्रंथ, पुस्तके वाचनापासून दूर असलेली दिसते. त्या अनुषंगाने सदर लेख लिहिण्याचे उद्दीष्ट हे वाचन संस्कृती विषयक समाजभान जागृत व्हावे हे आहे. या लेखात तरुणपिढी वाचन का करत नाही. त्याची काय कारणे आहेत. आणि त्यावर काही उपाय सुचविण्याचा प्रयत्न केला आहे. वास्तविक पाहता पुस्तकांची वर्गवारी ही दोन भागात आपण करू शकतो. काही पुस्तके मनोरंजनात्मक आशयाची तर काही वैचारीक अधिष्ठान असलेली असतात. मनोरंजनातून वाचकांच्या भावनेला हात घालून संदेश देणारी पुस्तके अधिक लोकप्रिय असतात परंतु जी पुस्तके मानवाच्या बुद्धिला, तर्कशक्तीला आव्हान देतात ती मात्र हाताच्या बोटांवर माजण्या इतपत लोकांना आवडतात. खरेतर प्रत्येक पिढीची आवड वेगळी असू शकते यात दुमत नाही परंतु काळानुरूप वाचकांच्या पसंतीला उतरणारी पुस्तके चिरकाल आठवणीत राहातात. पुस्तकांची योग्य

प्रमाणाल आणि वाचकांना एकाच ठिकाणी विविध प्रकारची पुस्तके, ग्रंथ पाळूब्य होण्याच्यादृष्टीने ग्रंथालये महत्वाची असल्याचे इतिहासातून दिसते. वाचन संस्कृती वाढविण्यासाठी ग्रंथालय महत्वाची भूमिका बजावतात. सर्वसामान्य जनतेचे सामाजिक, शैक्षणिक, सांस्कृतिक जीवन समृद्ध करण्यासाठी सार्वजनिक पातळीवर ग्रंथालय चळवळ वाढविली, विकसीत केली पाहिजे. वाचकांची संख्या वाढणे आवश्यक असल्याने त्यांच्या आवडीनुसार समाज विकास उपयोगी ग्रंथ रचना आणि आवश्यक आहे. तसा महाराष्ट्र राज्याला वाचन संस्कृतीचा ऐतिहासिक वारसा आहे.

ऐतिहासिक वारसा —

महाराष्ट्रात सार्वजनिक ग्रंथालयांना सुमारे २०० वर्षेपेक्षा अधिक काळाचा इतिहास आहे. १९४५ मध्ये छत्रपती शाहू महाराजांनी गमाज जागृतीसाठी सार्वजनिक ग्रंथालय कायदा केला. १९६७ मध्ये महाराष्ट्र सार्वजनिक ग्रंथालय कायदा मंजूर केला गेला. पुस्तके आणि ग्रंथ हे व्यक्ती, समाज, राष्ट्र उभारणीत महत्वाची भूमिका बजावतात. त्यामुळे ग्रंथ हेच खरे मित्र, गुरू असल्याचे मानले जाते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी 'वाचाल तर वाचाल' असा मंत्र दलित आणि संपूर्ण मानव समाजाला दिला. बौद्धिक, सामाजिक विकासासाठी ग्रंथांची, पुस्तकांची उपयुक्तता त्यांच्या या संदेशातून दिसते. मानवी मूल्यांची अंमलबजावणी (स्वातंत्र्य, समता, बंधुता) प्रत्यक्ष कृतीत आणण्याचे कार्य पुस्तकातून होत असते. आजही मुलांवर चांगले संस्कार करण्यासाठी पुस्तके हे प्रभावी माध्यम आहे असे म्हणता येते. ग्रंथालयांचा विकास — महाराष्ट्रातील ग्रंथ चळवळीचा आढावा घेतांना असे दिसते की महाराष्ट्रात २०१६ पर्यंत १२ हजार १४४ सार्वजनिक ग्रंथालयांना शासन मान्यता देण्यात आलेली आहे. राज्यात एक मध्यवर्ती ग्रंथालय, ६ शासकीय विभागीय ग्रंथालये, ३५ जिल्हा ग्रंथालय कार्यालये, दापोली येथे डॉ. आंबेडकर स्मृती ग्रंथालय, एक ग्रंथालय संचालनालय अशी एकूण ५० कार्यालये कार्यरत आहेत. जिल्ह्यातील ग्रंथालय अधिकारी कार्यालयांचे ई-ग्रंथालयात रूपांतर